

Ищенко М. П.,
кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри англійської мови в судноводінні
Херсонської державної морської академії

ВЕРБАЛЬНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ЕМОЦІЙ У РОМАНІ ДЖЕЙН ОСТІН «ГОРДИСТЬ І УПЕРЕДЖЕННЯ»

Анотація. У статті виділені лексико-семантичні засоби вербалізації емоцій у романі Джейн Остін «Гордість та упередження», які представлені лексикою, що називає, та лексикою, що виражає. Лексика, що називає, репрезентована субстантивними, ад'єктивними, адвербіальними і дієслівними засобами прямої лексико-семантичної номінації. Лексика, що виражає, вербалізована вигуками та емотивно-оцінною лексикою.

Ключові слова: емоції, вербалізація, номінація, лексика.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Здатність передавати емоції та почуття людини притаманна мові. В останнє десятиліття з боку лінгвістів спостерігається посиленна увага до емоційного стану людини, мовна реалізація якого ще не повністю досліджена як в теорії комунікації, так і в теорії тексту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з цієї теми, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Проте сьогодні в лінгвістиці є актуальним вивчення текстів, які виражають емоції, зокрема тих мовних засобів, за допомогою яких мовець (письменник) виражає своє ставлення до тих чи інших людей, передає свої почуття, емоції.

На сучасному етапі лінгвістика емоцій є сферою наукових інтересів відомих вітчизняних і зарубіжних учених-лінгвістів, серед яких Е.С. Азнаурова [1], І.В. Арнольд [2], Н.Д. Арутюнова [3] та інші.

Формування мети статті. Метою нашого дослідження є визначення лексико-семантичних засобів вербалізації емоцій у романі Джейн Остін «Гордість і упередження».

Досягнення визначеної мети передбачає розв'язання таких завдань:

- виділити лексико-семантичні засоби репрезентації емоцій;

- проаналізувати чотири групи вербалізаторів емоційного стану художнього персонажа: субстантивні, ад'єктивні, адвербіальні і дієслівні засоби прямої лексико-семантичної номінації;

- визначити лексичні засоби, які виражають емоції, та надати приклади з роману Джейн Остін «Гордість та упередження».

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Згідно з підходом до емотивності В.І. Шаховського, існує три групи лексики для мовної репрезентації емоцій, це специфічна експресивна лексика; лексика, що називає емоції; лексика, що виражає емоції [6, с. 101].

Лексика, що називає (описує) емоції, не є емотивною. Слова *fright* «страх», *anger* «гнів», *surprise* «здивування» містять лише поняття про певні емоції. На відміну від їх спонтанного прориву

у мовленні опис є свідомим вираженням емоційного стану мовними засобами. Опису підлягає, як правило, не емоція в цілому, а її зовнішня експресія: міміка обличчя, очей, губ, пантоміміка, тембр голосу, інтонація тощо. Лексичний опис емоційних кінем і просодем відтворює атмосферу емоційних переживань, викликаючи в реципієнта почуття, адекватні наміру автора.

Семантика лексики, що виражає емоції, – емотивів – виражає внутрішній емоційний стан людини, її свідомості та психіки. Серед емотивів особливе місце займають вигуки. Деякі лінгвісти (наприклад, О.О. Реформатський) вважали, що вигуки взагалі не мають предметно-логічного значення, тобто не означають поняття. Емотиви виражають і емоцію, і поняття, пов'язане з цією емоцією. У реченні вигуки виконують комунікативну й емотивну функції, що свідчить про їх важливу роль у мовленнєвому акті.

Емотивність специфічних експресивних лексичних одиниць – лайливих слів, вульгарних слів, жаргонізмів тощо – є складовою їхнього конотативного компонента як носія екстралінгвальної інформації. О.С. Ахманова [4, с. 203] визначала конотацію як додатковий зміст слова (або виразу), його супровідні семантичні або стилістичні забарвлення, які накладаються на його основне значення, слугують для вираження різноманітних експресивних, емотивних та оцінних обертонів.

За ознакою **частини мовної належності** лексико-семантичних засобів, що називають емоції, тобто за тією частиною мови, до якої належить певний засіб: до іменників, прикметників, прислівників чи дієслів, проаналізовано чотири групи вербалізаторів емоційного стану художнього персонажа: субстантивні, ад'єктивні, адвербіальні і дієслівні засоби прямої лексико-семантичної номінації [5].

Субстантивні вербалізатори емоційного стану складають **іменики** (наприклад, *happiness* «щастя», *anger* «злість», *pride* «гордість», *confidence* «впевненість», *pity* «жаль» та інші).

У романі Джейн Остін «Гордість та упередження» емоції «щастя», «гордість», репрезентовано іменниками *happiness* «щастя», *pride* «гордість». Наведемо приклади:

“Take care, Lizzy; that speech savours strongly of disappointment”. *Before they were separated by the conclusion of the play, she had the unexpected happiness of an invitation to accompany her uncle and aunt in a tour of pleasure which they proposed taking in the summer. “We have not determined how far it shall carry us,” said Mrs. Gardiner; “but, perhaps, to the Lakes”* [7]; *“You, who so well know my feeling towards Mr. Darcy, will readily comprehend how sincerely I must rejoice that he is wise enough to assume even the APPEARANCE of what is right. His pride, in that direction, may be of service, if not to himself, to many others, for it must only deter him from such foul misconduct as I have suffered by. I only fear that the sort of cautiousness to which you...”* [7].

Актуалізація саме цих емоцій у прямих значеннях зазначених іменників підтверджується їхніми словниковими дефініціями: **“happiness”**, *n* – the state of being happy [8]; the feeling of being happy [9]; **“pride”**, *n* – a feeling that you are proud of something that you or someone connected with you has achieved [8]; a feeling of pleasure and satisfaction that you get when you, or someone connected with you, have achieved something special [9];

Адвербіальний тип прямої лексико-семантичної номінації виражено прислівниками, наприклад, *proudly* «гордо», *happily / unhappily* «щасливо» / «нещасливо», *gladly* «радісно», *angrily* «сердито», *nervously* «нервово» та інші. Наприклад: *“His guilt and his descent appear by your account to be the same,” said Elizabeth angrily; “for I have heard you accuse him of nothing worse than of being the son of Mr. Darcy’s steward, and of THAT, I can assure you, he informed me himself.” “I beg your pardon,” replied Miss Bingley, turning away with a sneer. “Excuse my interference – it was kindly meant”*. Прислівник *angrily* «сердито» описує емоцію «злість», під впливом якої висловлена ця репліка. Семантична структура зазначеного прислівника демонструє наявність відповідних сем: **“angrily”**, *adv* – in a way that shows you are very annoyed [9].

Ад’єктивну пряму номінацію здійснюють прикметники, наприклад, *glad* «радісний», *angry* «сердитий», *happy* «щасливий», *nervous* «знервований» та інші. У наведеному нижче прикладі вербалізована емоція «нещастя»: *“Lizzy, when you first read that letter, I am sure you could not treat the matter as you do now”. “Indeed, I could not. I was uncomfortable enough, I may say unhappy. And with no one to speak to about what I felt, no Jane to comfort me and say that I had not been so very weak and vain and nonsensical as I knew I had! Oh! how I wanted you!”* [7] і «знервованість»: *“I do not blame Jane,” she continued, “for Jane would have got Mr. Bingley if she could. But Lizzy! Oh, sister! It is very hard to think that she might have been Mr. Collins’s wife by this time, had it not been for her own perverseness. He made her an offer in this very room, and she refused him. The consequence of it is, that Lady Lucas will have a daughter married before I have, and that the Longbourn estate is just as much entailed as ever. The Lucases are very artful people indeed, sister. They are all for what they can get. I am sorry to say it of them, but so it is. It makes me very nervous and poorly, to be thwarted so in my own family, and to have neighbours who think of themselves before anybody else”* [7].

Словникові тлумачення наведених прикметників *unhappy* «нещасливий» і *nervous* «знервований» підтверджують правомірність застосування саме цих слів для вираження відповідних емоцій: **“unhappy”**, *adj* – feeling worried or annoyed because you don’t like what is happening in a particular situation [8]; feeling sad or upset [9]; **“nervous”**, *adj* – worried or frightened about something, and unable to relax [8]; feeling excited and worried, or slightly afraid [9].

Дієслівна пряма номінація, яка здійснюється за допомогою дієслів, наприклад, *cry* «кричати», *laugh* «сміятись», *smile* «посміхатись», *to be glad* «бути задоволеним» та інші, наприклад: *“Well,” cried Elizabeth, “have it as you choose. HE shall be mercenary, and SHE shall be foolish”. “No, Lizzy, that is what I do NOT choose. I should be sorry, you know, to think ill of a young man who has lived so long in Derbyshire”*. Дієслово *cry* «кричати» слугує засобом опосередковано прямої номінації емоційного стану «злість».

Лексичні засоби, що виражають емоції, представлені у романі вигуками та емотивно-оцінною лексикою, які тільки виражають ступінь напруженості емоційного стану художнього персонажа, але не називають тип емоції. Так, **вигуки** *‘oh’* «ох», *ah* «ах», *fie* «тьху», *wow* «вау», *ay* «ой», *yeah* «да», *ha* «ха», *oho* «ого» та інші можуть інтенсифікувати прояв різних емоцій як негативних, так і позитивних, визначення яких без контексту стає неможливим. Поодинокими є випадки, коли сам вигук сигналізує про тон емоції – позитивний чи негативний.

Щоб визначити тон емоції слід розглянути зміст усього контексту або ситуації в цілому, щоб зрозуміти причини емоційної напруги, а звідси – і тип емоції. Наприклад, *“Oh! No – it is not for ME to be driven away by Mr. Darcy. If HE wishes to avoid seeing ME, he must go. We are not on friendly terms, and it always gives me pain to meet him, but I have no reason for avoiding HIM but what I might proclaim before all the world, a sense of very great ill-usage, and most painful regrets at his being what he is. His father; Miss Bennet, the late Mr. Darcy, was one of the best men that ever breathed, and the truest friend I ever had; and I can never be in company with this Mr. Darcy without being grieved to the soul by a thousand tender recollections”* [7]. З контексту стає зрозуміло, що містер Уїкхем дуже сердитий на містера Дарсі, та не хоче з ним бачитись тому, що пам’ятає всі образи, які спричинив він батьку Уїкхема.

Позитивні емоції – «жаль», «співчуття» тощо – виражаються за допомогою таких виразів, як *it’s a pity* «на жаль», *poor girl* «бідна дівчина» та інші., наприклад: *“Oh, yes! – of that kind of love which I suppose him to have felt. Poor Jane! I am sorry for her; because, with her disposition, she may not get over it immediately. It had better have happened to YOU, Lizzy; you would have laughed yourself out of it sooner. But do you think she would be prevailed upon to go back with us?”* [7] Місіс Гардинер жаліє Джейн (*Poor Jane*), співчуває їй (*I am sorry for her*), хвилюється, що вона досить тяжко та болісно переносить любовні страждання.

Негативні емоції – «гнів», «роздратованість», «обурення» тощо – репрезентовано лайливою лексикою: *Fool!* «дурень!», *Stupid!* «дурний!» та інші. Наприклад: *“And Mary King is safe!” added Elizabeth; “safe from a connection imprudent as to fortune”. “She is a great fool for going away, if she liked him”. “But I hope there is no strong attachment on either side”, said Jane”* [7].

Висновки з дослідження і перспективи подальших пошуків у цьому науковому напрямку. Отже, аналіз лексико-семантичних засобів репрезентації емоцій у Джейн Остін «Гордість і упередження» показав, що емоції вербалізовані лексикою, що називає, та лексикою, що виражає. Лексичні засоби, які називають емоції, представлені іменниками, прикметниками, прислівниками і дієсловами. Лексика, що виражає, представлена вигуками та емотивно-оцінною лексикою.

У перспективі нашого дослідження є визначення графічних засобів вираження емоцій у романі Джейн Остін «Гордість та упередження».

Література:

1. Азнаурова Э.С. Очерки по стилистике слова. Т. : Фан, 1973. 405 с.
2. Арнольд И.В. Лексикология современного английского языка (на англ. яз.). Учебник для ин-тов и фак. иностр. яз. 3-е изд., перераб. и доп. М. : Высш. шк., 1986. 295 с.
3. Арутюнова Н.Д. Образ (опыт концептуального анализа). Референция и проблемы текстообразования : сб. науч. трудов. М. : Наука, 1988. С. 117–129.

4. Ахманова О.С. Лингвостилистика. Теория и метод. (Linguostylistics. Theory and method). М. : Изд-во МГУ, 1972. 196 с.
5. Степанюк М.П. Репрезентація емоційного стану художнього персонажа у жіночому романі: лінгвокогнітивний і гендерний аспекти (на матеріалі романів Ш. Бронте та Е. Бронте) : дис. канд. філ. наук. Херсон, 2016. 244 с.
6. Шаховский В.И. Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка. Воронеж: Изд-во Воронежского ун-та, 1987. 190 с.
7. Jane Austin Pride and Prejudice. Retrieved from : <http://www.literaturepage.com/read/prideandprejudice.html>
8. Longman Dictionary of Contemporary English. Retrieved from: <http://www.ldoceonline.com/>
9. Macmillan English Dictionary. Retrieved from : <http://www.macmillandictionaries.com/>

Ищенко М. П. Вербальные способы выражения эмоций в романе Джейн Остин «Гордость и предубеждение»

Аннотация. В статье выделены лексико-семантические средства вербализации эмоций в романе Джейн Остин «Гордость и предубеждение», которые представле-

ны лексикой, которая называет, и лексикой, которая выражает. Лексика называющая представлена субстантивными, адъективными, адвербиальными и глагольными средствами прямой лексико-семантической номинации. Лексика выражающая вербализована возгласами и эмотивно-оценочной лексикой.

Ключевые слова: эмоции, вербализация, номинация, лексика.

Ishchenko M. Verbal means of emotions verbalization in novel “Pride and prejudice” by Jane Austin

Summary. The article highlights lexical-semantic means of verbalizing emotions in the novel Jane Austen’s “Pride and Prejudice”, which are represented by the vocabulary that nominates, and the vocabulary that expresses it. The vocabulary, that nominates refers to the substantive, adjective, adverbial and verbal means of direct lexical-semantic nomination. Expressive vocabulary is verbalized with exclamations and emotionally evaluated words. Vocabulary that expresses conveys internal emotional state of a human.

Key words: emotions, verbalization, nomination, vocabulary.